

PETRE ALEXANDRESCU
(1930 – 2009)

Excerpt from ARA Reports 2, 2011.

PETRE ALEXANDRESCU
(3 IANUARIE 1930 – 18 IULIE 2009)

La 18 iulie anul trecut s-a stins din viață profesorul Petre Alexandrescu, distins arheolog și umanist român, un om cu o viață exemplară, atât în plan profesional cât și în cel familial. O boală necruțătoare a făcut să-și petreacă ultimii ani cu precădere în locuința din București, fiind înconjurat de familie, prieteni și cărți.

Petre Alexandrescu s-a născut la Paris la 3 ianuarie 1930. Viața însă și-a legat-o de București, locul de unde provenea și familia sa. Aici și-a obținut în 1948 bacalaureatul, ajungând, în toamna aceluiași an, student la Facultatea de Istorie a Universității. Un an mai târziu, la îndemnul profesorului D. M. Pippidi, s-a transferat la Facultatea de limbi străine, secția de limbă și literatură greacă și latină, unde în 1952 a trecut cu „foarte bine” o lucrare de diplomă despre colegiile de la Tomis. Încă din anii studenției a fost primit în echipa de la Institutul de Lingvistică al Academiei Române, care se ocupa de Dicționarul și Gramatica limbii române. De altfel, primele studii publicate au privit domeniul lingvisticii.

Imediat după finalizarea studiilor universitare a fost angajat ca asistent de cercetare la Muzeul Național de Antichități, pe atunci încă cea mai prestigioasă instituție în studiul arheologiei și istoriei vechi, devenit, după 1956, Institut de Arheologie al Academiei Române. A activat în cadrul acestuia până la pensionare (2000), parcurgând toate treptele carierei de cercetător și îndeplinind, în ultimul deceniu, atribuțiile de șef al Secției de arheologie și epigrafie greco-romană. A devenit cercetător principal III în 1971, la doi ani după susținerea lucrării de doctorat despre necropola tumulară a Histriei (sub coordonarea lui Emil Condurachi), dar cariera academică și universitară și-a putut-o continua într-un mod normal abia după evenimentele din 1989. În anul 1988 intrase definitiv în dizgrația autorităților comuniste, după ce protestase public față de distrugerile de monumente, printr-o scrisoare citită la radio Europa Liberă.

În 1990 a fost ales de către colegii săi ca director al Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”. În această calitate, a reușit, până în 1999, să pună bazele unor schimbări decisive în viața instituției, atât în ceea ce privește administrația, cât și cercetarea. Astfel, urmărind modernizarea și eficientizarea tuturor compartimentelor de activitate ale institutului, a obținut un nou spațiu de cercetare și depozitare la Casa Academiei dotat cu laboratoare, săli, depozite și birouri generoase. În ceea ce privește cercetarea, pe lângă aportul la revitalizarea revistelor institutului: **Dacia N.S.**, unde a activat ca redactor-șef, și **Studii și cercetări de istorie veche și arheologie** (SCIVA), a fondat serii noi de publicații de primă mână, precum seria *Archaeologia Romanica*, în colaborare cu profesorul Helmut Kyrleis, pe atunci președinte al Institutului Arheologic German de la Berlin (DAI). În 1994 a inițiat, alături de istoricul Șerban Papacostea, revista **Il Mar Nero, revistă de arheologie și istorie** (care apare la Roma), devenită, în timp, una din cele mai apreciate reviste românești din domeniu, pe plan extern. În România a fost vicepreședinte al Comisiei Naționale de Arheologie (1997-1999) și vicepreședinte al Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice (1992-1993, 1997-2000), apărând cu fermitate principiile fundamentale ale cercetării și conservării patrimoniului arheologic și arhitectural, în contextul schimbărilor sociale, economice și politice din societatea românească postcomunistă.

Activitatea sa științifică s-a bucurat de o largă apreciere în mediul academic intern și internațional, reflectată în numeroasele distincții care i-au fost oferite, printre care Premiul „Gustave Mendel”, decernat de Académie des Inscriptions et Belles-Lettres (1965) și Premiul „Vasile Pârvan” al Academiei Române (1966). În anul 2000, cu prilejul împlinirii vârstei de 70 de ani, colegii și elevii din țară și din străinătate i-au dedicat culegerea de articole *Civilisation grecque et cultures antiques périphériques*, apărută la editura Enciclopedică (București), sub îngrijirea lui Alexandru Avram și Mircea Babeș.

Tot după 1990 a reușit să aibă o carieră universitară normală. Începând cu 1991 a predat arheologie și religie greacă la Facultatea de Istorie a Universității din București, în calitate de profesor asociat. Din 1995 a devenit profesor titular la aceeași facultate. Dincolo de activitatea nemijlocită de mentorat asupra studenților, integrarea în învățământul universitar i-a oferit, ca director al unui institut cu o resursă umană îmbătrânită, posibilitatea recrutării unor colaboratori tineri, în toate specialitățile, meniți a prelua și dezvolta, în perspectivă, proiectele de cercetare ale institutului. Astfel, la sfârșitul mandatului său, aproape o treime din

personalul de cercetare avea sub 30 de ani, venind direct de pe băncile facultății și integrându-se, treptat, vieții institutului. Deși pensionat de la catedră în anul 1997, a continuat să rămână apropiat multor tineri pasionați de arheologia clasică, îndrumându-i și supraveghindu-le evoluția, cu un interes mereu proaspăt, care asocia exemplar entuziasmul și exigența. Ultimele cursuri le-a ținut la sfârșitul anilor '90, la Facultatea de Istorie a Universității „Ovidius” din Constanța. În paralel, la Institutul de Arheologie a fost un veritabil creator de școală, conducând lucrări de doctorat, ce au privit mai ales ceramica și importurile grecești de la Histria și din vestul pontic. Activitatea sa didactică a fost întotdeauna marcată de exigență, pe care o îmbina, într-un mod cu totul personal, cu ironia fină și cu o cunoaștere fascinantă. Nu era limitat de propria meserie, fiind un mare iubitor de poezie și artă; de altfel, avea adeseori o privire melancolică, parcă pierdută.

Ca arheolog de teren, Petre Alexandrescu s-a format începând din anii studenției, prin participarea la săpături, îndeosebi alături de Radu Vulpe, unul dintre profesorii care i-au marcat debutul de carieră. Alături de acesta, a luat parte la săpăturile de la Popești (la începutul anilor '50) și de la Tariverde (1953-1954). Tot din perioada studenției a participat, pentru prima oară, și la săpăturile de la Histria, loc de care Petre Alexandrescu își va lega apoi numele. Primele săpături, ca arheolog, le-a efectuat avându-i drept coordonatori pe Vasile Canarache și Grigore Florescu, apoi pe Vlad Zirra, cu care a început, de altfel, și săpăturile din necropola tumulară a Histriei, în 1955. Cercetările în necropolă au durat până în 1964, fiind publicate exemplar în *Histria* II (București, 1966). După câțiva ani de pauză, timp în care a cercetat așezarea de la Sarinasuf (până în 1969), a revenit la Histria, de data aceasta în „zona sacră”, unde a preluat cercetarea celui care i-a fost mentor timp de decenii, Dionisie M. Pippidi. Cercetările pe care le-a condus în „zona sacră” s-au desfășurat între anii 1966 și 1981, cu o scurtă revenire, în campania anului 1988. Rezultatele au fost publicate în anul 2005 în volumul *Histria* VII.

În anul 1981 a preluat conducerea șantierului Histria, urmându-i lui D. M. Pippidi. În această calitate a coordonat o cercetare arheologică exemplară, ale cărei rezultate, publicate atât în volume din seria *Histria. Les résultats des fouilles* (realizată în colaborare cu prestigioasa Académie des Inscriptions et Belles-Lettres), cât și în alte contribuții, sunt considerate, în lumea științifică internațională, ca repere pentru colonizarea greacă în Marea Neagră. Sub conducerea sa, șantierul Histria a devenit reprezentativ pentru nivelul cercetării arheologice clasice, alături de specialiștii români activând aici, decenii de-a rândul, cercetători din Germania (Konrad Zimmermann) și din Franța (Pierre Dupont). Acest standard impus în cercetare a fost recepționat mai ales în străinătate, unde lucrările, conferințele și intervențiile profesorului Alexandrescu, fie despre ceramica greacă sau arta traco-getică, fie despre colonizarea greacă, au fost întotdeauna bine primite.

Încercarea de a organiza cercetarea arheologică modernă în România s-a lovit de multe ori de refuzul autorităților, în primul rând de cel al Academiei Române, instituție cu un comportament conservator în lunga perioadă de tranziție postcomunistă și aplecată, mai degrabă, spre naționalism. Așa se face că profesorul Alexandrescu a sfârșit prin a fi mult mai cunoscut și recunoscut în plan internațional.

Prin direcțiile de cercetare pe care le-a urmărit, Petre Alexandrescu este recunoscut, în lumea științifică de specialitate, ca unul dintre fondatorii arheologiei pontice, domeniu ajuns la modă în ultimii ani. Pe lângă **II Mar Nero**, a fost invitat să facă parte, de la început, din comitetul științific al revistei internaționale *Ancient West and East* și al seriei *Colloquia Pontica*; a fost vicepreședinte al celor patru congrese internaționale de arheologie pontică, care se desfășoară periodic, din 1997 îcoace (președinte fiind Sir John Boardman).

De-a lungul vieții a publicat șapte volume și peste 150 de studii și articole, a editat numeroase alte volume din serii consacrate sau nou fondate. A fost mereu aproape de obiect, de detaliu, fără să uite, însă, contextul. Pe lângă cercetarea proprie, a încercat să reorganizeze în spirit occidental cercetarea arheologică românească. Indiferent de reușitele sau eșecurile înregistrate în îndeplinirea proiectelor sale, Petre Alexandrescu rămâne, prin toată activitatea sa, un model de umanism și o figură emblematică a arheologiei clasice din România.

Iulian Birzescu

Volume și studii monografice¹

1. *Corpus Vasorum Antiquorum, Roumanie 1, Bucarest 1. Institut d'Archéologie. Musée National des Antiquités*, în colaborare cu Suzana Dimitriu și cu Vladimir Dumitrescu, București, 1965 (premiul „Gustave Mendel”, decernat de Académie des Inscriptions et Belles-Lettres).
2. *Necropola tumulară. Săpături 1955-1961*, în: Emil Condurachi (red.), *Histria II*, București, 1966, p. 133-294 și pl. 69-103 (premiul „Vasile Pârvan” al Academiei Române).
3. *Corpus Vasorum Antiquorum, Roumanie 2, Bucarest 2. Collection Dr. Georges et Maria Severeanu et collections privées*, în colaborare cu Suzana Dimitriu, București, 1968.
4. *La céramique d'époque archaïque et classique (VIIe-IVe s.)*, cu colaborarea Suzanei Dimitriu și a Mariei Coja, în *Histria IV*, București-Paris, 1978.
5. *Histria. Eine Griechenstadt an der rumänischen Schwarzmeerküste*, volum editat de Petre Alexandrescu și Wolfgang Schuller, Konstanz am Bodensee, 1990 (Xenia. Konstanzer Althistorische Vorträge und Forschungen, 25).
6. *L'aigle et le dauphin. Études d'archéologie pontique*, București-Paris, 1999.
7. *La Zone Sacrée d'époque grecque*, cu concursul arhitectei Anișoara Sion și al lui Alexandru Avram și în colaborare cu Maria Alexandrescu Vianu, Albert Baltreș, Iulian Bîrzescu, Niculae Conovici, Pierre Dupont, Cristina Georgescu, Mihai Măcărescu, Konrad Zimmermann, în *Histria VII*, București-Paris, 2005.

Articole (selectiv)

- Izvoarele grecești despre retragerea lui Darius din expediția scitică*, SCIV 7, 1956, 3-4, p. 319-342.
- Eine Komastenschale in der Sammlung Maria und George Severeanu, Bukarest*, Dacia N. S. 3, 1959, p. 135-142.
- Tombs thraces d'époque archaïque dans la nécropole tumulaire d'Histria*, Dacia N. S. 3, 1959, p. 143-164 (în colaborare cu Victoria Eftimie).
- Autour de la date de fondation d'Histria*, StCl 4, 1962, p. 49-69.
- Les tertres funéraires d'Histria*, Klio 41, 1963, p. 257-266.
- Types de tombes dans la nécropole tumulaire d'Histria*, Dacia N. S. 9, 1965, p. 163-184.
- Le symbolisme funéraire dans une tombe de la péninsule de Taman*, StCl 8, 1966, p. 75-86.
- Peisajul histrian în antichitate*, Pontica 3, 1970, p. 77-86.
- Observații asupra organizării spațiale în necropola Histriei*, Peuce 2, 1971, p. 27-35.
- Deux types de sépultures à incinération sur l'emplacement de la tombe*, Dacia N. S. 15, 1971, p. 319-325.
- Un groupe de céramique fabriquée à Istros*, Dacia N. S. 16, 1972, p. 113-131.
- L'importation de la céramique attique dans les colonies du Pont-Euxin avant les guerres médiques*, RA, 1973, p. 23-38 (în colaborare cu Suzana Dimitriu).
- Les importations grecques dans les bassins du Dniepr et du Boug*, RA, 1975, p. 63-72.
- Pour une chronologie des VIe-IVe siècles*, Thraco-Dacica 1, 1976, p. 117-126.
- Les modèles grecs de la céramique thrace tournée*, Dacia N. S. 21, 1977, p. 113-138.
- La céramique de la Grèce de l'Est dans les colonies pontiques*, în: *Les céramiques de la Grèce de l'Est et leur diffusion dans l'Occident. Centre Jean Bérard. Institut français de Naples, 6 - 9 juillet 1976*, Paris - Napoli, 1978, p. 52-61.
- Notes de topographie histrienne*, Dacia N. S. 22, 1978, p. 331-342.
- La nature de Zalmoxis selon Hérodote*, DHA 6, 1980, p. 113-122 (versiune în limba română în SCIVA 31, 1980, 3, p. 343-354).

¹ O bibliografie completă până în 2000 se găsește în volumul omagial editat de Alexandru Avram și Mircea Babeș, *Civilisation grecque et cultures antiques périphériques. Hommage à Petre Alexandrescu à son 70e anniversaire*, București, 2000.

- Le groupe de trésors thraces du nord des Balkans*, Dacia N. S. 27, 1983, p. 45-66 (I); 28, 1984, p. 85-98 (II).
Histria în epoca arhaică, Pontica 18, 1985, p. 41-54 (I); 19, 1986, p. 19-32 (II).
Medizein. A propos des importations et de l'influence achéménide en Thrace, Dacia N. S. 30, 1986, p. 155-158.
Aristotel despre constituția Histriei, StCl 24, 1986, p. 63-70.
Un vase ptolémaïque en faïence d'Istros, în: H. U. Cain, H. Gabelmann, D. Salzmann (ed.), *Beiträge zur Ikonographie und Hermeneutik. Festschrift für Nikolaus Himmelmann*, Mainz, 1989 (Bonner Jahrbücher, Beiheft 47), p. 305-309 (versiune în limba română în StCl 26, 1988, p. 116-121).
Les Eubéens et le début de la navigation en mer Noire, în: *Mélanges Pierre Lévêque, 5. Anthropologie et société*, Besançon, 1991, p. 1-5.
Loiseau unicorne. Introduction à l'iconologie de l'art thrace, CRAI, 1993, p. 725-747.
Un rituel funéraire homérique à Istros, în: Juliette de La Genière (ed.), *Nécropoles et sociétés antiques (Grèce, Italie, Languedoc)*, Actes du colloque international du Centre de Recherches Archéologiques de l'Université de Lille III, Lille, 2-3 décembre 1991, Cahiers du Centre Jean Bérard, Napoli, 1994, p. 15-32.
La destruction d'Istros par les Gètes. 1. Dossier archéologique, Il Mar Nero 1, 1994, p. 179-214 (versiune în limba română în SCIVA 44, 1993, 3, p. 231-265).
L'atelier Agighiol et l'Iran pré-achéménide, Il Mar Nero 2, 1995-1996, p. 9-27.
Zum goldenen Fisch von Witaszkowo (ehem. Vettersfelde), în: *Chronos. Beiträge zur prähistorischen Archäologie zwischen Nord- und Südosteuropa. Festschrift für Bernhard Hänsel*, Espelkamp, 1997, p. 683-687.
Le temple de Théos Mégas d'Istros redressé, Dacia N. S. 43-45, 1999-2001, p. 79-96.
La fin de la Zone Sacrée d'époque grecque d'Istros, Dacia N. S. 51, 2007, p. 211-219.